

LES ENRAMADES D'ARBÚCIES

JOAN ILLA I COLOME

Per la vila d'Arbúcies les Enramades són la festa més entranyable i popular. Aquesta festa estava estesa arreu del Principat, amb una estructura més o menys semblant a les diferents contrades. Avui encara en algun poble de la comarca del Bages es conserva alguna de les activitats que englobaven aquesta festa. Altres pobles propers a Arbúcies fins fa poc conservaven tan sols l'enramada d'un barri, com és el cas de Sant Celoni o Blanes, on avui sols celebra l'enramada el barri del Raval.

És un honor pels arbuciençs ser l'únic poble de Catalunya en què ha sobreviscut fins als nostres dies aquesta festa, amb la seva identitat pròpia, els elements i les activitats que la caracteritzen. Al llarg del temps s'ha mantingut viva i popular amb els seus alts i baixos –penúries, guerres, prohibicions, misèries, temps d'eufòria i esplendor– i amb un procés de transformació constant, adaptant-se a les circumstàncies socioeconòmiques, socials i culturals de cada moment, des dels orígens religiosos a la total secularització actual.

ELS ORÍGENS

La festivitat del Corpus Christi se celebra el dijous següent a l'octava de la Pentecosta per commemorar, amb solemnitat especial, l'eucaristia. Fruit de la pietat popular medieval i impulsada sobretot per santa Juliana de Lieja (1193-1255), la celebració la va establir Urbà IV el 1264, i l'any 1316 el papa Joan XXII establí la festa del Corpus i la celebració de la seva octava universalment. Durant molts segles i als països més diversos, la festa ha estat celebrada amb processons i altres manifestacions públiques religioses, fastuoses i dotades d'una participació popular molt considerable.

Als Països Catalans la festa arrelà tot seguit, des del 1316. A Vic es celebrà ja el 1318, a Girona consta des del 1320, poc temps després seguiren les altres ciutats i vers el 1370 ja era general a totes les parròquies. La festa popular restava concretada principalment en una processó amb un ordre de protocol rigorosíssim, presidida d'una part profana més o menys nombrosa, en la qual destacaven els entremesos, representacions de tema bíblic, balls, danses, etc. (GEC, 1968)

La processó del Corpus fou un pretext i una ocasió que va conduir a l'aplegament de tot un seguit d'elements dispersos, molt anteriors a la seva institució i el sentit i l'origen dels quals li eren ben estranys.

Processó del Corpus. Benedicció del Santíssim davant l'altar a mig carrer del Sorral

Com bé explica Joan Amades en el *Costumari Català*, "La data fixada per a la seva celebració va coincidir amb un moment de l'any pletòric de joioses festes i expansions ben profanes i àdhuc paganes, provinents de litúrgies perdudes, de tipus agrari, encaminades a festivar genis pregons i obscurs, per tal de fer-se'ls propiciatoris perquè afavorissin la collita, o per agrair-los-en la seva bona obtenció. Aquest sentit és el que semblen tenir les festes majors; i tot allò que ja existia de més vistós i de més llampant, romanalles de religions molt anteriors al cristianisme, fou agregat a la novella festa eucarística, per tal de donar-li més lluïment i esplendidesa. Els elements externs i vistosos de les dues festes es van barrejar i confondre, i alguns d'ells van perdre llur manifesta pagania i es van cristianitzar. Potser és per efecte d'aquesta evolució que han arribat fins a nosaltres, car, si no s'haguessin adaptat, probablement haurien desaparegut. Encara avui, molts dels elements decoratius de caràcter profà que embellien i animaven la processó surten també per la festa major. Tenim, per exemple, els gegants i les altres figures animals simbòliques, el ball de bastons, i tantes d'altres danses de caràcter representatiu" (Amades, 1982).

D'aquests primers segles d'enramades no s'ha trobat documentació escrita. Fins al concili de Trento (1545-1563) era relativament freqüent la presència de ball i música dins les esglésies. L'aplicació de la reforma tridentina va produir una uniformació del culte catòlic. Es van bandejar certes formes de culte local i l'esforç de cristianització es va orientar contra un seguit de pràctiques i creences populars, sobretot del poble rural, que van ser titllades de supersticions. Hom atorgà a la festa del Corpus i a la devoció eucarística una gran importància per oposició als protestants. Sorgí la confraria del Santíssim, dita també de la Minerva. A Arbúcies fou concedida, com consta amb lletres apostòliques donades de Roma pel papa Urbà VIII, el 8 de novembre de l'any 1638, a l'església de Sant Quirze i Santa Julita d'Arbúcies, però no es va poder dur a terme, per l'agitació que preparava la Guerra dels Segadors, fins set anys més tard. La seva fundació tingué lloc el 20 d'agost (tercer diumenge) de l'any 1645, data que fou l'origen de la Festa Major.

La primera referència escrita que trobem sobre les Enramades d'Arbúcies, en el llibre d'òbits de la parròquia, és en una petita ressenya sobre un accident mortal que succeí el 21 de juny de 1589, diada de Corpus. Mentre s'enramava la plaça d'Arbúcies, que llavors es trobava on és ara la plaça de les Olles mentre l'actual plaça de la Vila era ocupada pel cementiri parroquial, s'hi plantava un pi al mig per tal de fer més festiva la diada del Corpus; quan l'alçaven caigué i esclafà el cap d'un tal Comte, treballador d'Arbúcies, a qui causà la mort.

Al llarg del segle XVII trobem en diverses visites que els bisbes fan un toc d'atenció sobre l'aplicació de les normes tridentines. Per exemple, exposem els manaments fets pel bisbe de Girona, Fr. Severo Thomas Auther, en la

visita pastoral que va fer personalment a l'església de St. Quirze i Sta. Julita els dies 11 i 12 d'octubre de l'any 1681:

...Y que en las processons del Corpus, ni davant del Santíssim SAGRAMENT (que sia alabat pera sempre) no se atrevesca ningun home, ni dona, en que sia de edat pueril fer alguns balls, danças; ni altres representacions al viu, ni en festes del Roser, ni en altres nos fassan los cavallets (Arxiu Parroquial).

LA FESTA DEL CORPUS ELS SEGLES XVII I XVIII

Al començament del segle XVIII, el reverend Francesc Pujals i Blanch, fill d'Arbúcies i rector de la parròquia del 1700 al 1713, i anys abans el seu vicari, ens deixa escrit en la consuetud de la parròquia com se celebraven la festivitat del Corpus i la seva vuitada:

El dia abans de la festivitat del Corpus Christi a posta de Sol se cantaven solemnes completes amb el Santíssim exposat, tots els sacerdots amb acompanyament dels manistrils [músics].

Els administradors de la confraria del Santíssim Sagrament es cuidaven de fer la encesa en totes les funcions i empaliar l'altar major durant tota l'octava.

El dia de Corpus a la sofregania de Lliors es diu la missa amb el SSm. exposant i acabada la missa es fa la processó pel cementiri, voltant l'església i donada la benedicció en el Poble es reserva el SSE. i ja no es fa cap més funció durant l'octava.

A l'església major d'Arbúcies abans de la missa major s'exposa tots els ornaments de plata a l'altar major i es comença l'ofici solemne, amb exposició del SSE., cantat amb els manistrils.

A la tarda entre les 2 i les 3 [horari solar] es canten vespres solemnes, però abans es posa tota l'ornamentació de plata a l'altar major com l'ofici del matí amb exposició del SSE. i amb acompanyament dels manistrils. Acabades es comença la solemne processó (*Consuetud*, Arxiu Parroquial).

La processó era l'acte religiós principal. Hi havia un protocol rigorós que regulava l'ordre i la disposició de les diferents administracions: "Es porta la creu grossa, ganfarons, les banderes i tots els tabernacles amb els sants seguint aquest ordre: St. Sebastià, St. Climent, St. Roc, St. Isidre i el Roser. Les persones més honorables de la vila se'ls dona vara de tàlem. En sortir la processó de l'església el sagristà fa el trillo amb les campanes petites, i es canta

l'himne Sacris Solemnis, i al cap d'amunt de la vila s'entona el Tedeum Laudamus. Un cop acabada es canten els goigs del SSE. i es dona la benedicció al poble". En la descripció de la processó del tercer diumenge d'agost, festa major del Corpus Christi, en el recorregut especifica que: "Si hi ha cantúria s'atura a la plaça de la vila [que es trobava sota el cementiri] a cantar 'lletri-lles', després arribant a la placeta davant de la casa d'en Fogueras Ferrer també s'aturava altra vegada i també davant de la casa gran d'en Rafart" (*Consueta*, Arxiu Parroquial).

Aleshores els carrers de la vila eren la plaça, el carrer del Vern, el carrer Castell de Maus i el carrer del Damunt (avui carrer Major i Damunt junts).

A la mateixa tarda del dia de Corpus mentre s'estan celebrant les vespres solemnes, es fa l'elecció de les noves pabordeses de Nrta. Sra. de Gràcia. A aquestes, se'ls dona un ciri de dos unces de cera blanca enramat de flors a cadascuna. Aquestes són elegides per aplegar i recaptar per la confraria de Nrta. Sra. de Gràcia en el corrent de l'any, això es fa cada any per aquesta diada i se n'elegeixen cinc, una en representació de la vila i les altres quatre de pagès dels veïnats de Rieral d'Avall, de Montsoriu i les Orses, de les Canals i França, i Rieral d'Amunt i mas Ferrerol.

Aquest mateix dia després de la processó també s'acostuma elegir nous pabordes de St. Quirze i Sta. Julita, els quals s'encarreguen de pagar les despeses dels manistrils que toquen en aquesta diada i també el dia dels Sants patrons [16 de juny], aquestes despeses les han de pagar de la seva butxaca, això ve de temps immemorables. Aquesta elecció es fa en el padró del cementiri de la següent manera: primer n'elegeixen 4 de la vila i 4 de pagès després, i es fa una segona votació on en queden 2 i 2; és obligat que tots els casats siguin pabordes una vegada i si es neguen a ser-ho, el Sr. Comte ho fa pagar per ser consultat antiquíssima i el batlle els arresta a llurs cases posant-los penes fins que hagin satisfet la part tocant de les dues diades (*Consueta*, Arxiu Parroquial).

La importància i l'antiguitat de la festa es reflecteixen clarament en el fet que les confraries més antigues de la parròquia, la de Sant Quirze i Santa Julita i la de la Mare de Déu de Gràcia, participen activament en la festa i a més fan el relleu de càrrecs en aquesta diada en comptes de fer-la el dia que els correspondria com a diada dels seus titulars (16 de juny i 25 de març, respectivament). Altres confraries, com la del Roser, que existien des del final del segle XVI, i la del Santíssim Sagrament, de la primera meitat del segle XVII, no hi tenen el protagonisme d'aquestes dues.

Durant tots els dies de l'octava de Corpus es fa l'ofici entre les 9 i les 10 hores i les completes a posta de sol.

El cap de l'octava l'ofici se diu a la mateixa hora que els altres dies i un cop acabat, immediatament se fa la processó com la del dia de Corpus pels carrers de la vila, amb la mateixa conformitat. amb les banderes, el que no porten son els tabernacles dels Sts i de la Verge Maria. Aquest dia l'encesa la fan els pagesos (*Consueta*, Arxiu Parroquial).

El diumenge dins de la vuitada de Corpus, se celebra la festa del Roser, des del temps de Josep Melcior, prevere i rector de la parròquia durant el 1681-88. Aquesta festa consistia, com les altres que es feien a la parròquia, en completes la vigília, ofici solemne, vespres i processó, i després dels actes religiosos hi havia les ballades i coques a la plaça. Aquest mateix dia s'elegien pabordes i pabordesses en representació de la vila i de pagès.

La introducció de la festa del Roser dins el cicle de les Enramades va realçar més la festivitat de la vuitada de Corpus.

El funcionament de les Enramades al final del segle XVII i començament del XVIII

El dijous de Corpus pagava l'encesa la confraria del Santíssim, i les despeses de les ballades, els pabordes de Sant Quirze i Santa Julita. El divendres ho feia el comú (ajuntament); el dissabte, el rector o un particular; el diumenge, la confraria del Roser; el dilluns, el carrer del Damunt o un particular; el dimarts, els carrers del Vern i Castell, o un particular; el dimecres, un altre

Diverses parelles ballant la sardana de la dansa del Sorral, a la placeta dels Encantats.

particular, i el dijous anava a càrrec dels pagesos. Aquests particulars solien ser els més benestants de la població, com ara les cases Roquer, Regàs i Fogueres del molí, o bé el metge.

Els llocs on es feien els actes recreatius populars, com les ballades, hem de suposar, pel que ens descriu el recorregut de la processó, que eren aquests tres enclavaments, prou representatius: el primer, la plaça de sota el cementiri, on no hi havia festa local que no s'hi fessin les ballades; el segon, la placeta de can Fogueres Ferrer, que sembla ser que era la que avui en diem placeta de can Torrent –encara que les dues cases no són la mateixa–, que serà el lloc tradicional dels carrers Vern i Castell; i el tercer, davant de la casa gran d'en Refart, avui can Lleonard, on també hi ha una placeta, seria probablement el lloc del carrer del Damunt.

Aquestes dues enramades, la del Damunt i la del Vern-Castell, existien ja al final del segle XVII i no sabríem dir si una és més antiga que l'altra. Tant el carrer del Vern, que és el primer que té nom propi, com la plaça i un carrer públic que més endavant es dirà del Damunt i que actualment és el carrer Major, estan documentats per primera vegada l'any 1343, el mateix segle que es va iniciar la festivitat del Corpus Christi.

SEGLE XIX

Una mostra de la importància i l'arrelament d'aquesta festivitat pels arbuciençs són els fets que tingueren lloc en el decurs de la Guerra del Francès, quan la vila d'Arbúcies patí, el dia 7 de juny de l'any 1809, un Corpus sagnant. Aquell dia, els arbuciençs van voler celebrar la festivitat de Corpus tot i saber el perill que es corria per l'apropament de les tropes franceses a la vila. El rector s'oposava a la celebració, però els administradors insistiren fins que se'ls donà el consentiment. Els francesos entraren a la vila d'Arbúcies mentre celebraven la processó. Robaren i saquejaren tot allò que van trobar i fins i tot mataren les persones indefenses.

En aquest segle trobem noves dades i variacions. L'any 1814 se celebren les enramades següents: la del carrer del Damunt, la del Vern i Castell, la del Sorrall, les que solien fer a Fogueres i can Pons (particulars) i la dels Pagesos. A més trobem les ballades de Corpus i del Roser, i ja no s'esmenten la de l'ajuntament ni la del rector.

En la primera meitat d'aquest segle es traslladà el cementiri parroquial del costat de l'església (l'actual plaça de la Vila) al costat de la capella de la Pietat. Un cop urbanitzada, i des de l'any 1872 presidida per l'arbre de la Llibertat, l'enramada del Damunt passà a denominar-se de la Plaça, i el carrer del Castell guanyà el nom de l'enramada superant amb escreix l'extensió del carrer del Vern.

A partir del 1852 trobem el carrer de Mages, que celebra l'enramada

conjuntament amb el Sorral. No sabem exactament quin any se separen, però comptem que no deuria trigar gaire, ja que en un cens de la parròquia de l'any 1867 consta com a totalment habitat tot el barri de l'Enramada de Magnès amb els següents carrers: Magnès, Sant Hilari, Verge de la Pietat i Estenedor. Per tant, al final de segle el barri de Magnès ja tenia enramada pròpia.

També es posa en pràctica el llevant de taula, que era per pagar la festa. Tan bon punt s'acabava de dinar, amb acompanyament de música, els organitzadors passaven a recollir diners per les cases, la qual cosa era, alhora, la crida d'anar a concert i a les ballades de la tarda.

El 1862 trobem que són les confraries que lloguen les atxes als joves per fer les passades. I el 1871 també se'n lloguen a la botiga d'en Llorenç Garrofa (Llorenç de Fogueres).

Testimonis d'aquest segle ens han explicat que cada enramada era estrictament només per als del barri. Les parelles de joves promesos que no eren del mateix barri o enramada no podien ballar la dansa junts; en canvi era ben vist que cadascú ballés amb un altre del seu veïnat.

Assenyalem, com a curiositat sobre la participació en l'acte religiós dels oficis d'Enramades de l'any 1866, que en l'estat de comptes de l'administració de la confraria del Santíssim Sagrament es troba anotat el valor cobrat dels ciris que els assistents adults sostenen durant l'exposició del Santíssim en aquest ofici, el qual és:

Enramada del Damunt	100 rals
Enramada del Vern	100 "
Enramada del Sorral	110 "
Enramada dels Pagesos	254 "

També trobem anotat que s'ha cobrat dels encarregats de les ballades de Corpus 85 rals. A aquests, en diferents comptes d'aquest segle, se'ls anomena vulgarment "els cornuts".

LES ENRAMADES EL SEGLE XX

De resultes del creixement urbanístic de la població, amb el carrer de Francesc Camprodon, el carrer dels Camps (avui carrer del doctor Ramon Pagès) i el carrer Príncep, bastits a partir de la segona meitat del segle XIX, es creà la nova enramada de la Carretera. Aquesta nova enramada completà el cicle de les enramades per barris, i així ja no en calgué cap de particulars.

L'any 1909 es produí el canvi del curs ordinari de la processó del Corpus, passant pels carrers del Príncep, Sorral i Francesc Camprodon. Pel carrer del Castell a partir d'aquest any deixà de passar-hi, però es continuà fent l'antic

Primitiva catifa, anys cinquanta. Es feien sense cap mena de disseny artístic.

recorregut en la processó de la capvuitada.

De l'Enramada de l'any 1929, una revista local comenta: "Una fredor que corgela i un estoïcisme aclaparador s'és apoderat de la nostra jovenalla. Fins la típica dansa va fent els últims badalls de vida i és prospera l'hora en que's parlarà de la mateixa, com d'una antigalla mereixedora de figurar en un museu" (*Baix Montseny*, 1929).

Per sort no ha estat així. Les Enramades han arribat als nostres dies ben vives i populars. Cap altra festa de la vila d'Arbúcies no ha tingut la capacitat d'atracció turística que han manifestat les Enramades en els darrers anys.

DESCRIPCIONS DELS DIFERENTS ACTES

Les catifes de flors

Els arbucienecs havien tingut molta cura d'ornamentar amb flors tots els carrers per on passava la processó solemne, tant la del dia de Corpus com la del cap de l'octava. Antigament, la vigília se solia fer la recol·lecció de diferents espècies de flors boscanes, especialment lliroia i gallarets (roselles), tam-

bé es recollien margarides, flor de Sant Joan, campanetes, flor i fulla d'acàcia i tot un reguitzell més. Eren les dones les que s'encarregaven d'aquesta feina, de vegades ajudades pels joves i la mainada. El dia de Corpus, una estona abans de la processó, s'escombrava ben net el carrer, i un cop ben regat es treien els millors testos de les eixides, es col·locaven al peu de la vorera i pel mig s'escampaven les flors. Hi havia veïns que les posaven només d'un sol color o espècie; en canvi d'altres feien una barreja de colors: així van crear les primitives catifes, senzilles i espontànies. És en temps de la postguerra (anys quaranta) que es comença a complicar la cosa: fent dibuixos i filigranes, any rere any, es fa present un esforç de superació. Actualment, les catifes de flors porten al darrere tot un treball col·lectiu de dies, que comença amb el disseny de la catifa, continua amb la recollida i la selecció de flors i fulles, i acaba amb la realització el dia de Corpus.

La processó

Encara que deixà de celebrar-se per voluntat de la parròquia des de l'any 1977, en fem una descripció.

La processó del Corpus Christi ha estat la manifestació religiosa més important que durant segles s'ha fet pels carrers de la vila. Després de la funció religiosa de la tarda, sortia de l'església parroquial amb la participació de

Elaboració d'una catifa, anys seixanta. Es comencen a incorporar alguns elements de disseny.

tots els organismes religiosos de la parròquia portant el seu estendard. Precedida per la creu processional, seguien les nenes i els nens d'edat escolar amb una flor a la mà, després les noies i les dones, els joves i els homes portant un ciri o atxa, i darrere el tàlem, que aixoplugava la custòdia amb el Santíssim Sagrament. Li retia honors una esquadra de la Guàrdia Civil; formaven la presidència oficial, després de l'eclesiàstica, l'alcalde i el jutge de pau amb la resta del consistori municipal portant els signes d'autoritat: vares i condecoracions.

L'itinerari era el següent: carrer del Vern, Sant Jaume, Major, plaça de la Vila, Prat Marcet, Sorrall, Francesc Camprodon, Prat Marcet i plaça de la Vila. Durant el recorregut es feien cinc estacions, on hi havia muntat un altar ben adornat, al costat del qual es posava una cadira de braços per si el sacerdot portador de la custòdia volia reposar. En cada estació el cor parroquial, amb acompanyament de l'orquestra, interpretava cants eucarístics, i el sacerdot donava la benedicció amb el Santíssim. Aquestes parades es feien a la placeta de can Lleonart, a mig carrer del Sorrall, a la cantonada de can Reus (els tres camins), davant de can Joia (a mig carrer Francesc Camprodon) i, la darrera, a la plaça de la Vila, davant de can Granell (antiga casa Milans) on es trobava congregada tota la comunitat religiosa d'Arbúcies.

La processó del cap de la vuitada es feia al matí, després de l'ofici, pels carrers Major, Sant Jaume, Germana Assumpta, Castell i Vern. Les estacions eren dues, la primera a can Lleonart i l'altra a la placeta de can Jombo. Aquest dia la participació era dels pagesos, perquè corresponia al dia de la seva enramada.

L'enramada del carrer

Donà la festa el nom d'enramades l'ornamentació que feien els veïns posant brancatges i rames davant de llurs cases i cobrint d'un costat a l'altre el carrer amb un teixit de garlandes. Pel fet que Arbúcies es troba envoltada d'una verdor exuberant, no era gens difícil poder utilitzar-ne, sobretot el vern, un arbre molt comú a la ribera d'Arbúcies. També s'utilitzava el freixe, l'ave-llaner i el cirerer bord, i altres plantes com les falgueres per fer garlandes.

Avui dia són poques les cases que posen branques de verd davant de les façanes, i les garlandes han estat substituïdes per banderetes de paper i darre-rament de plàstic. Les banderetes, al principi, les confeccionaven manualment els mateixos veïns; s'usava fil d'empalomar i paper d'enfilar, s'enganxava amb farinetes (farina i aigua) i després es tallava en forma de serrell. Això comportava un treball previ a l'enramada. Resultat: que eren casolanes i més econòmiques, quan no tothom disposava de diners per poder-ne comprar. Ara, a la que queien quatre gotes ja no es podien aprofitar.

La passada

La passada és l'acte que enceta l'enramada de cada carrer o barri, i es fa el vespre de la vigília. Els veïns participants, amb atxes enceses, fan un recorregut per tots els carrers de l'enramada, acompanyats per la música de la cobla que actualment interpreta, amb ritme marcial, el *Pasodoble Liger* que ja se'ns ha fet tradicional. L'origen de la passada era la crida que antigament es feia, amb música, als veïns del carrer a participar en l'acte religiós de les completes, que tenia lloc al capvespre i per tant s'hi anava portant llum. Les actuals atxes de cera han substituït les teies, les torxes i els altres instruments de fer llum. Si el segle passat trobem que són les confraries que lloguen les atxes als joves per a les passades, actualment, i en tot el meu record, són les pastisseries Piconaire i Mir que fan aquest lloguer.

En acabar la passada, en el lloc de tradició que sol ser el més representatiu del barri, es ballen dues sardanes, un xotis i un vals. Aquestes dues últimes peces vuitcentistes hi han estat incorporades al principi d'aquest segle. El xotis és el de l'empordanès Josep Serra, *El Piloto*, i el vals, *Mr. Jacques*.

Com hem dit abans, antigament després de cada acte religiós es feien ballades, i en cada època es deuria ballar el que era moda en el seu moment. Així, trobem que el segle XVII l'Església, que vetllava pels bons costums, recorda diverses vegades les prohibicions que fa el bisbe de ballar corrandes i alemanyes. Això ens fa pensar que en la penombra de la nit il·luminada per les teieres es deuri ballar aquells balls considerats escandalosos i pecaminosos, denunciats per l'Església, o potser no. Com diem: allò prohibit és el més desitjat.

La dansa

L'endemà al matí, el dia de l'enramada, es fa una altra passada al so de l'orquestra pels carrers del barri que toca, que no era més que una crida que es feia als veïns per assistir al solemne ofici d'Enramades quan hi havia el vincle religiós. Actualment es continua fent aquesta passada per tal de preparar la dansa.

La dansa és, per excel·lència, l'acte central o principal de l'enramada. Cada barri la fa en el seu enclavament més representatiu: el barri de la Plaça a la plaça de la Vila; el barri del Castell, davant de can Torrent, a l'encreuament dels carrers Vern, Sant Jaume i Germana Assumpta; el barri del Sorrall, a la placeta dels Encantats; el barri de Magnes, a la plaça Dr. Turon, i el barri de la Carretera, davant de la biblioteca de "la Caixa". La participació és per parelles de totes les generacions, per un ordre genealògic que va dels infants més petits, que amb prou feines caminen, fins als avis o besavis d'avançada

edat. En el cas la mainada són els pares qui s'encarreguen de trobar parella als seus fills, i fins i tot n'hi ha que abans de néixer ja la tenen compromesa. Les parelles joves es comprometen ells mateixos la dansa, temps abans de la celebració. Molts d'ells, des de petits cada any l'han ballada plegats, i per alguns ha estat una manera d'iniciar un festeig. El noi abans de començar la dansa va a buscar la balladora a casa seva, i molts d'ells, primer de tot, es fan una fotografia plegats com a record de la diada.

Els balladors van mudats amb vestit de carrer (se sol estrenar el vestit d'estiu de l'any); els homes generalment porten un clavell vermell a la solapa (aquest costum ja ve de molt antic). En les parelles solteres, la balladora va a la dreta del seu ballador, i en les parelles casades a la inversa.

La dansa que es balla porta per títol *La Góndola* i correspon a una música vuitcentista, que es balla sense passos ni punt de dansa. Es fa un passeig caminant en forma circular donant voltes mentre es toca la melodia i després es balla una sardana. Mentre es fa aquest acte hi ha molta gent de la resta de la vila i forans que fan d'espectadors.

Sabem que al final del segle passat es ballava el "ball de garlandes", i era consuetud antiga que abans d'iniciar el ball les parelles donessin unes voltes amb acompanyament de música per tota la plaça sense ballar. Aquest passeig previ, que es troba com a preludi de molts balls, sembla que recorda un bell costum de sotmetre la balladora al judici públic de si era mereixedora de ser treta en dansa. I fins als nostres dies ha perdurat aquest preludi que s'ha convertit en la dansa actual. De balls de garlandes se'n ballaven i se'n ballen en molts altres indrets, i amb músiques diferents. La melodia del ball de garlandes d'Arbúcies té una semblança amb el *Tirabou* de Gaserans i amb la primera part del *Ball de collir castanyes* recollit per Mn. Frederic Martí Albanell i Joan Amades a la Costa del Montseny.

La garlanda és com un tortell petit, fet amb pasta d'ou molt adobada, enflocat de cintes de colors. Antigament les garlandes eren encantades pels organitzadors i els que n'adquirien tenien dret a la dansa. En aquesta dansa, popular com l'actual, hi participaven totes les generacions, començant pels més petits i darrere els més grans.

Descripció del ball:

En la introducció, surten les parelles caminant i es van estenent en rodona. Encarant-se, el ballador obsequia amb la garlanda la balladora introduint-la-hi al braç esquerre (on la lluirà durant tot el ball), es fa una salutació i comença el ball. El primer motiu melòdic és un punteig relliscat amb els braços lleugerament arquejats. En el segon motiu, també encarats i amb els braços arquejats, saltironant es va alternant el lloc. En el tercer motiu, les parelles agafades fan un passeig de punt pla, saluden entremig i al final la balla-

dora fa un rí stol i acaba amb salutació. Aquests tres motius musicals es repeteixen tres o quatre vegades i s'acaba fent un ball rodó.

Un cop acabada la dansa i sardana, és obligació que cada ballador pagui a la seva balladora el vermut o aperitiu. Sabem que en temps dels nostres avis, quan l'economia no donava per tant, es feia un refresc a ca la Sileta o can Cassó, que consistia en un got d'aigua amb anís per als petits i una ametlla d'Arenys per als més grans.

El concert i el ball de tarda

A la tarda, després d'haver fet un bon àpat –que això també entra en el ritual de la festa–, és costum d'anar a prendre cafè o el que es vulgui, i és quan a la balladora li toca fer la seva aportació, obsequiant el ballador amb tabac, a l'hora del concert. Fins fa pocs anys el concert i el ball de tarda es feien al Casino. L'orquestra interpretava un parell de peces i un vals al local del cafè i després a dalt, a la sala de ball, hi havia música més diversa: ball de la carta, ball robat d'homes, de dones, ball de solters, de casats, ball de l'escombra... Actualment aquest acte de la tarda es fa al poliesportiu.

Les sardanes de la tarda clouen l'enramada de cada barri, a excepció de la del Castell, que s'allarga amb una audició més de sardanes per no haver-hi passada el dissabte.

Les comissions

A cada barri hi havia una comissió que es cuidava del lloguer de l'orquestra, d'encarregar l'ofici al rector i que tot funcionés correctament. Com ja hem dit, en el segle passat es feia el llevant de taula per sufragar la festa. Més endavant les comissions canviaren el sistema de finançament: uns dies abans, es passava a cobrar per les cases l'assignació de soci o mig soci. Els socis tenien dret a participar en tots els actes i per tant eren els que ballaven la dansa; els mig socis solien ser els que no podien deixar la feina i per tant només podien participar en els actes de la nit. També hi havia famílies que tan sols donaven allò que humilment podien i algunes cases considerades fortes que feien fermança per tal de mantenir la festa.

A partir dels anys seixanta l'Ajuntament, per tal de solucionar el problema amb què es trobava més d'una comissió que tenia treballs per pagar la festa, va unificar les comissions de cada barri, va crear un fons comú, i si feia falta les subvencionava. En l'actualitat és la comissió de festes, conjuntament amb la regidoria de festes, que s'encarrega de tota l'organització i de les despeses de la festa. Es manté una aportació voluntària gairebé simbòlica de 500 pessetes per família.

Els músics i les cobles orquestra

La música, element imprescindible per a una festa, donava solemnitat als actes religiosos. I si no hi havia música tampoc no hi havia ballades.

En una nota del rector Francesc Pujals, nascut a Arbúcies l'any 1657, ens diu "...en tot el temps del meu record, en dita octava de Corpus hi han hagut manistrils, i tant els particulars com anan per carrers fan el gasto a dits músics i els donen 4 sous per quiscun, cada dia a dits músics..." (Arxiu Parroquial). En la primera dècada del segle XVIII els *manistrils* que acostumaven a venir a sonar o tocar per les festes eren els de Vic, Manlleu, Blanes, Bordils i Caldes.

L'any 1853 venien a tocar els músics de Tordera, i, a partir de la segona dècada, venia l'orquestra de Santa Coloma de Farners, el representant de la qual era en Joaquim Jovanet, fins que l'any 1876 trobem constància d'una orquestra local a Arbúcies. El 1893 Víctor Balaguer, en el llibre *Al Pie de la Encina*, cita dues formacions musicals locals, Els Serafins del Montseny i Els Castanyers. Aquestes amenitzaren els actes de les Enramades durant uns anys, fins que més tard aparegueren les cobles orquestra més modernes a Arbúcies, com La Principal, L'Arbucienca i finalment La Trèvol, que desaparegué l'any 1965.

Lluís Torres, que fou fundador i director de la cobla orquestra Trèvol, compongué la sardana que porta per nom *L'Enramada del carrer*, en referència a la festa de les Enramades.

En no existir cap orquestra de la vila, se n'hagueren de llogar d'altres: L'Amerense d'Amer, La Principal de Sant Feliu de Pallerols, La Principal de Llagostera, La Principal de Cassà de la Selva, la Selvammar i darrerament La Vila de Blanes.

LA SECULARITZACIÓ DE LA FESTA

Diverses causes han contribuït a la secularització de les Enramades.

El papa Pius XII, l'any 1957, suprimeix la vuitada de Corpus. Es continua fent l'ofici d'Enramades, sense l'exposició del Santíssim Sagrament, i desapareix la processó del cap de la vuitada. Als veïns del carrer del Castell els sap greu deixar de fer catifes i passen a fer-les per la processó de Sant Isidre, el dia 15 de maig.

Més endavant es deixa de celebrar l'ofici d'Enramades. Tan sols es perllonga uns anys més, per insistència d'alguns veïns del barri de Magnès, una missa a la capella de la Pietat per la seva diada.

A partir del 1977 desapareix totalment el vincle religiós de la festa. La parròquia decideix suprimir les manifestacions religioses pels carrers, entre les quals hi ha la processó del Corpus. Un dels motius fou la incompatibilitat

de la comercialització de la festa amb el sentiment religiós, que era l'essència i l'origen de la solemne festivitat.

La parròquia d'Arbúcies sempre s'ha mantingut, al llarg de tots els segles, fidel a les normes eclesiàstiques, a diferència d'altres indrets en què han mantingut les tradicions a contraposició de l'Església. Arbúcies ha sabut adaptar aquesta festivitat a cada moment de la seva època.

La festa de les Enramades actualment és la més rellevant de la comarca de la Selva i de l'àmbit del Montseny, aquest darrer amb una forta relació pel fet d'aprofitar els recursos naturals com un dels elements més importants que conformaven la festivitat i que, alhora, donen el nom a la festa: les Enramades.

BIBLIOGRAFIA

AMADES, J.: "Corpus". *Costumari Català. El curs de l'any*. Vol. III. Salvat Editores S.A. i Edicions 62. Barcelona, 1983.

BOVER, A.: "Les enramades d'Arbúcies i l'evolució social del municipi". *Revista de Girona*, 118. Diputació de Girona. Girona, 1986.

BOVER, A. i RUEDA, J.M.: "La fiesta de las Enramades de Arbúcies". *Narria*, 47-48. Museo de Artes y Tradiciones Populares, Universidad Autónoma de Madrid. Madrid, 1987.

CASANOVA, A.: *La festa i les festes de les Enramades. Perxada*, 7. Ajuntament d'Arbúcies. Arbúcies, 1980.

CASANOVA, A.: *La festa i les festes de les Enramades. Del seny i de la rauxa. Perxada*, 8. Ajuntament d'Arbúcies. Arbúcies, 1980.

DURAN, A. et al.: "Corpus". *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 5. Barcelona, 1973.

GRIVÉ, M.: "Miquel Grivé i Masó. Recull de temes d'història local". Secció d'Història del Centre d'Estudis i Documentació del Baix Montseny. Sant Celoni, 1988.

FIST: *Les Enramades*. El Baix Montseny. Arbúcies, 1929.

HORTA, J.: *Record de les Enramades. Perxada*, 7. Ajuntament d'Arbúcies. Arbúcies, 1980.

RUEDA, J.M.; TURA, J.: "El Corpus i les enramades d'Arbúcies: una festa en transformació". *Monografies del Montseny*, 8. Amics del Montseny. Viladrau, 1993.

"Noves". *La Vila*, 10. F.J.C. Arbúcies, 1936.